

บทที่ ๑ ประวัติศาสตร์ฝรั่งเศสสมัยใหม่

การปฏิวัติฝรั่งเศสใน ค.ศ. ๑๗๘๙

ก่อนจะเกิดการปฏิวัติใหญ่ขึ้นนั้น ฝรั่งเศสมีสถาบันการเมืองที่ล่าช้ากว่าประเทศอื่น ๆ ในยุโรป ระบบการปกครองของฝรั่งเศสเป็นแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ซึ่งพระมหากษัตริย์มีอำนาจเด็ดขาด ระเบียบเช่นนี้จะดำเนินไปได้ก็ต่อเมื่อพระมหากษัตริย์ทรงพระปรีชาสามารถในการบริหารบ้านเมือง ทั้งระบบราชการต่าง ๆ ก็ต้องรัดกุมและมีประสิทธิภาพ จึงจะสามารถปกครองประเทศให้มีความสุขสงบได้ เพราะระบบรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางทำให้ส่วนภูมิภาคไม่มีการปกครองตนเอง รายงานข้อราชการทุกอย่างต้องเข้าสู่กรุงปารีสและรับการตัดสินใจจากปารีส

ในขณะที่การปกครองของประเทศอื่น ๆ เช่น อังกฤษซึ่งเป็นท้าวอำนาจในระดับเดียวกับฝรั่งเศส ได้พัฒนาตัวเองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น โคเม็สกาผู้แทนราษฎรเป็นที่แสดงออกของความคิดเห็นและแนวทางการเมือง แต่ในฝรั่งเศสนั้น ระบบการปกครองขาดระเบียบแบบแผนที่แน่นอน แม้จะมีสถาบันที่มีลักษณะคล้ายรัฐสภา (Parliament) ของอังกฤษมาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๓๐๒ คือสภาทั่วไป (States-General) ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากกลุ่มบุคคล ๓ ฐานันดร คือ ผู้แทนคณะสงฆ์ ผู้แทนขุนนาง และผู้แทนสามัญชน แต่สภาทั่วไปก็ไม่มีอำนาจทางการเมือง โดยเฉพาะหลังสงครามร้อยปี (ค.ศ. ๑๓๓๖-๑๔๕๓) อำนาจของสภาทั่วไปตกต่ำลงและตกอยู่ภายใต้การควบคุมของสถาบันพระมหากษัตริย์ เพราะผลของสงครามครั้งนี้ทำให้สถาบันกษัตริย์มีอำนาจมั่นคงยิ่งขึ้น เนื่องจากทรงเป็นผู้นำในการขับไล่อังกฤษให้พ้นจากประเทศฝรั่งเศส แรงคลาไจจากสงครามทำให้ชาวฝรั่งเศสมีพลังรักชาติและเกิดขุนสถาบันพระมหากษัตริย์สภาทั่วไปมีการประชุมเป็นครั้งสุดท้ายในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๓ นอกจากจะมีพระราชอำนาจเหนือสภาทั่วไปแล้ว สถาบันพระมหากษัตริย์ฝรั่งเศสก็ยังครอบคลุมและมีผลประโยชน์ร่วมกับสถาบันศาสนาด้วย

ระบบบริหารประเทศแบบนี้จะเป็นผลดีก็ต่อเมื่อพระมหากษัตริย์ทรง เข้มแข็งและทรง พระปรีชาสามารถ แต่ประเทศฝรั่งเศสในสมัยก่อนการปฏิวัติใหญ่ไม่ได้เป็นเช่นนั้น ปัญหาที่ชนส่วนใหญ่ ประมาณ ๔๕% ของประเทศอยู่ในภาวะยากจน ต้องแบกภาษีอย่างหนักและมีความเป็นอยู่อย่างยาก ลำบากในขณะที่ชนชั้นอภิสิทธิ์คือพวกพระและขุนนางชั้นสูงมีความ เป็นอยู่อย่างหรูหราและฟุ่มเฟือย ทั้งกษัตริย์พวกสามัญชน ทั้งพวกนี้ยังไม่ได้ได้รับความยุติธรรมทั้งในแง่สังคมและกฎหมาย เป็นเหตุ ให้เกิดความคับแค้นใจ ความฟุ่มเฟือยตั้งแต่สมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ (Louis XIV) ซึ่งทรงใช้ พระราชทรัพย์ในการทำสงครามและเพื่อความหรูหราของพระราชสำนักแวร์ซายส์ (Versaille) มาถึงสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๕ (Louis XV) ก็ไม่ได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจใด ๆ ที่จะ ยกฐานะเศรษฐกิจอันตกต่ำ ยิ่งมาในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ (Louis XVI) ความคับขันทาง เศรษฐกิจยิ่งทวีมากขึ้นเพราะความฟุ่มเฟือยในราชสำนักแวร์ซายส์ และการที่รัฐบาลฝรั่งเศสเข้า ช่วยเหลือชาวอเมริกันในสงครามประกาศอิสรภาพ (ค.ศ.๑๗๗๖-๑๗๘๓) ประชาชนไม่ศรัทธาใน ฐานะการเงินของรัฐบาลถึงขั้นที่รัฐบาลฝรั่งเศสต้องเสียดอกเบี้ยเงินกู้ร้อยละ ๒๐ ในขณะที่รัฐบาล อังกฤษเสียเพียงร้อยละ ๔ รัฐบาลเป็นหนี้จนเกือบอยู่ในฐานะล้มละลาย

โดยความเป็นจริงแล้ว พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ทรงมีเสนาบดีที่ฉลาดและสามารถหลายคน เช่น ตูร์โกต์ (Turgot) เนคเกอร์ (Necker) และคนอื่น ๆ อีก แต่สิ่งที่ขาดในกำบริหารประเทศ คือความตั้งใจที่แท้จริงและพลังที่จะเอาชนชั้นอุปสรรคเพื่อกรรปฏิรูปประเทศ ในขณะที่พระองค์ทรง เป็นศูนย์รวมแห่งอำนาจ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ กลับทรงอ่อนแอในการปกครอง สถาปนาการปกครอง ของฝรั่งเศสซึ่งล้าสมัยก็ไม่มี การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงอย่างใด ในขณะที่ยุมนางหนุ่มรุ่นใหม่ ของฝรั่งเศสบางคนเช่น ลาฟาแยตต์ (Lafayette) และชนชั้นกลาง เช่น บริสโซ (Brissot de Warville) มีความกระตือรือร้นที่จะปรับปรุงประเทศให้เป็นไปตามระบอบมีระชาธิปไตยเช่น ในสหรัฐอเมริกา^๒ บุคคลเหล่านี้กลับพบว่ารัฐบาลฝรั่งเศสไม่ยอมรับหลักการมีระชาธิปไตยและ สิทธิที่ทัดเทียมกันของประชาชน ในขณะที่ประเทศต้องการการปฏิรูปบ้านการคลังและเศรษฐกิจ บุคคลในฐานันดรที่ ๑ และที่ ๒ คือพวกพระและขุนนางชั้นสูงกลับขัดขวางการปฏิรูปดังกล่าว

องค์กรในการปกครองของฝรั่งเศสในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ซึ่งมีลักษณะต่างกับรัฐสภาของอังกฤษ คือ ปาเลเมนต์ (Parlements) อันประกอบด้วยกลุ่มขุนนาง ๒ กลุ่ม คือพวกที่มาจากระกูลขุนนางชั้นสูง (Aristocracy) และพวกข้าราชการที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นขุนนาง เนื่องจากการซื้อตำแหน่งหรือได้รับตำแหน่งโดยที่สถานะของตำแหน่งนั้นต้องเป็นขุนนาง (Noblesse en robe) สภาปาเลเมนต์ของฝรั่งเศส คือ ศาลสูงซึ่งได้รับมอบอำนาจในการสอบสวนทั้งทางแพ่งและทางอาญา โดยมีอำนาจในด้านการบริหารอันสืบเนื่องมาจากการดูแลควบคุมกิจการตำรวจ และการตรากฎหมายของพระมหากษัตริย์^๗ สมาชิกของสภาปาเลเมนต์ไม่ใช่ผู้แทนราษฎร แต่เป็นผู้พิพากษาซึ่งซื้อหรือได้รับการสืบทอดตำแหน่งหน้าที่โดยได้รับฐานะเป็นขุนนางด้วย สภาปาเลเมนต์แห่งมณฑลปารีสเป็นองค์กรที่มีอำนาจและหน้าที่ทางการเมืองที่สำคัญและอำนาจทางการเมืองศาลครอบคลุมในอาณาเขตที่กว้างกว่าสภาปาเลเมนต์ของมณฑลอื่น ๆ^๘ พวกขุนนางชั้นสูงที่รวมตัวกันในสภาขุนนาง (Assembly of Notables) อันเป็นส่วนหนึ่งของสภาปาเลเมนต์ ได้ชี้ตขวางความพยายามของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ และเสนาบดีของพระองค์ในกรณีที่จะปฏิรูประบบการคลังของประเทศ นักประวัติศาสตร์บางคนเชื่อว่าถ้าไม่มีสภาปาเลเมนต์แล้ว วิกฤติการณ์ด้านการเงินของฝรั่งเศสคงไม่เกิดขึ้น และคงไม่มีการเรียกประชุมสภาทั่วไป อันเป็นสาเหตุต้นของการปฏิวัติใหญ่ฝรั่งเศสใน ค.ศ. ๑๗๘๙

โดยทั่วไปแล้ว มักจะมีผู้คิดว่าการปฏิวัติใหญ่ฝรั่งเศสเริ่มด้วยเหตุการณ์เพียงอย่างเดียว คือ การเรียกประชุมสภาทั่วไปที่พระราชวังแวร์ซายส์ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๗๘๙ ซึ่งดูคลุมเครือจนถึงการทำลายคุกบาสตีย์ในเดือนกรกฎาคมของปีเดียวกัน อย่างไรก็ตามนักประวัติศาสตร์ในปัจจุบันนี้ได้พิจารณาว่า มีเหตุการณ์ต่าง ๆ อันเปรียบเหมือนการปฏิวัติย่อยนำมาก่อนการปฏิวัติใหญ่ เริ่มด้วยวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจอันนำมาซึ่งความพยายามในการปฏิรูปการคลังของรัฐบาลฝรั่งเศส เป็นเหตุให้พวกขุนนางชั้นสูงในสภาขุนนางต่อต้านรัฐบาล ในเหตุการณ์ที่เรียกว่า การปฏิวัติของขุนนาง (Revolte Nobiliaire) ในเดือนพฤศจิกายน ๑๗๘๗ โดยที่สภาปาเลเมนต์ปฏิเสธที่จะรับรองพระราชกฤษฎีกาของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ และอ้างขอเรียกร้องของตนในนามของประชาชนชาติ^๙ สภาได้มีมติบังคับให้พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ทรงเรียกประชุมสภาทั่วไป อันประกอบด้วย

ด้วยผู้แทนของชาวฝรั่งเศสทั้ง ๓ ฐานันดร การปฏิวัติของขุนนางครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิวัติใหญ่ฝรั่งเศส เพราะพวกนี้ได้รับริเริ่มการทำลายพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์อย่างเปิดเผย และชักนำเอากลุ่มชนที่จะมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการปฏิวัติใหญ่ คือ พวกชนชั้นกลาง เช่น พวกพ่อค้า ชาวเมือง และตลอดจนชาวชนบทของฝรั่งเศสให้เข้ามาบทบาทสำคัญในการปฏิวัติ ค.ศ. ๑๗๘๙^๗ แต่ทั้งนี้พวกขุนนางไม่ได้คาดคิดว่าการทำลายพระราชอำนาจพระมหากษัตริย์ของตนจะนำไปสู่การจลาจลและการปฏิวัติใหญ่ในที่สุด

เมื่อสภาทั่วไป (States-General) เริ่มการประชุมในวันที่ ๕ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๗๘๙ ผู้แทนของฐานันดรที่ ๑ คือ พวกพระและฐานันดรที่ ๒ คือพวกขุนนางยังไม่มีข้อตกลงที่แน่นอนในการรวมกัน เพื่อต่อต้านฐานันดรที่ ๓ คือพวกสามัญชน ในจำนวนพวกพระ ๒๔๑ รูปที่เข้าประชุมมีเพียง ๘๙ รูปที่เป็นพระชั้นสูง แต่ในบรรดาขุนนางจำนวน ๒๗๐ คนนั้น มีเพียง ๕๐ คนที่เป็นพวกเสรีนิยม ในบรรดาขุนนางก็ยังมี การแบ่งแยกกันระหว่างพวกขุนนางที่มีตระกูลสูงและที่มาจากขุนนางชั้นผู้น้อย^๘ รัฐบาลไม่ได้มีการตัดสินใจที่แน่นอนถึงวิธีการออกเสียง พวกฐานันดรที่ ๓ ต้องการให้มีการประชุมรวมกันทั้ง ๓ ฐานันดรโดยให้ออกเสียงและนับคะแนนเสียงตามจำนวนผู้แทน เพราะเป็นทางเดียวที่ฝ่ายตนอาจจะมีทางชนะในเรื่องการปฏิรูประบบการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศ พวกสามัญชนหวังว่าพวกพระบางกลุ่มและขุนนางที่เป็นพวกเสรีนิยมตกลงคะแนนเสียงสนับสนุนฝ่ายตนในขณะที่พวกพระและขุนนางชั้นสูงต้องการให้มีการประชุมของแต่ละฐานันดรแยกกัน ซึ่งถ้าเป็นเช่นนี้ผลการประชุมสภาทั่วไปจะไม่เป็นประโยชน์ต่อพวกสามัญชนเลย พวกฐานันดรที่ ๓ ได้ปฏิเสธที่จะเข้าร่วมการประชุมต่อไปจนกว่าข้อเรียกร้องของตนจะได้รับการตอบสนอง ข้อขัดแย้งดังกล่าวทำให้การประชุมของสภาทั่วไปชะงักงันเป็นเวลาถึง ๔ สัปดาห์ในวันที่ ๗ มิถุนายน พวกฐานันดรที่ ๓ ก็ประกาศการจัดตั้งสมัชชาแห่งชาติ (National Assembly) แทนสภาทั่วไป^๙ ซึ่งเท่ากับเป็นการไม่ยอมรับโดยปริยายต่อสภาทั่วไปซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ริเริ่มขึ้น และยังประกาศต่อไปว่าสมัชชาแห่งชาติมีสิทธิในการเก็บภาษีอากรทั้งหลายในระหว่างที่อยู่ในสมัยประชุม ข้อเรียกร้องดังกล่าวของพวกฐานันดรที่ ๓ ทำให้

เหมือนว่าพวกนี้จะตกหลุมพรางของฝ่ายขุนนางที่ต้องการให้พวกสามัญชนประกาศตนเป็นอิสระ เพื่อว่าฝ่ายขุนนางจะได้เข้าไปใช้ต่อรองกับพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ โดยหวังว่าพระองค์จะสนับสนุนฝ่ายขุนนางเพื่อแลกเปลี่ยนกับการสนับสนุนจากฝ่ายขุนนางในการต่อต้านพวกสามัญชนซึ่งจะทำให้เขาจะแข็งข้อต่อพระราชอำนาจของพระองค์ แต่เหตุการณ์ไม่ได้เป็นไปอย่างที่พวกขุนนางคาดหวัง เพราะพวกพระกลับลงคะแนนเสียงเข้าร่วมกับพวกฐานันดรที่ ๓ ในสมัชชาแห่งชาติ^{๑๐} เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้ เนคเกอร์ (J. Necker) เสนาบดีคลัง จึงเข้าแทรกแซงด้วยความหวังว่าจะรักษาความเป็นผู้นำของสถาบันกษัตริย์ในสมัชชาแห่งชาติ เขาจะจับการประชุมและประกาศว่าพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ทรงเปิดการประชุมร่วมของทั้งสามฐานันดร เนคเกอร์เตรียมเสนอโครงการบางอย่างที่ให้ประโยชน์แก่พวกฐานันดรที่ ๓ เพื่อแสดงว่าในฐานะที่เป็นผู้นำ รัฐบาลของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ มีความเห็นใจในพวกสามัญชน แม้ข้อเสนอของเขาจะรับประกันสิทธิตามระบบศักดินาสวามิภักดิ์ของพวกขุนนาง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะให้พวกนี้คงความเป็นอภิสิทธิ์ชนโดยตลอด ดังนั้นพวกขุนนางจึงขัดขวางข้อเสนอของเนคเกอร์อย่างเต็มที่ ในครั้งแรกพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ทรงมีทีท่าคล้ายตามข้อเสนอของเนคเกอร์ แต่เมื่อพระองค์ทรงถูกโจมตีและหัวล้านล้อมทั้งจากพวกขุนนาง ผู้แทนจากสภาปาเลอมังต์, พระราชคณะแห่งรอช ฟูโกลด์ (the cardinal de la Rochefoucauld) ซึ่งเป็นหัวหน้าพวกฐานันดรที่ ๑ และพระราชาคณะจากปารีส (Archbishop of Paris) รวมทั้งพระราชินีมาารี อังตัวแนตต์ (Marie Antoinette) พระเจ้าหลุยส์ก็ทรงยอมแพ้ เมื่อข้อเสนอของเขาถูกปรับเปลี่ยนแปลง เนคเกอร์ได้ขอลาออกจากตำแหน่ง เมื่อถูกขับยั้งพร้อมทั้งคำขู่จากฝ่ายขุนนาง เขาก็ไม่ยอมเข้าร่วมในการประชุมใด ๆ อีก

พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ทรงยอมรับข้อเสนอใหม่ของฝ่ายขุนนางซึ่งทำให้พระองค์มีฐานะเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญโดยปริยาย รัฐบาลไม่มีอำนาจในการปฏิรูปเงินและเก็บภาษี โดยปราศจากการยินยอมของสภาทั่วไป แม้ว่าบทบัญญัติในเจองกรรพกของส่วนท้องถิ่นจะไม่เป็นที่น่าพอใจของพวกขุนนางเพราะระบุให้สภาท้องถิ่นประกอบด้วยจำนวนผู้แทนที่เท่ากันของทั้งสามฐานันดร และมีสิทธิในการโหวตเท่าเทียมกัน แต่พวกขุนนางก็คิดว่าฐานะและสิทธิของพวกตน

จะทำให้เขาสามารถควบคุมเสียงในสภาท้องถิ่นได้ การอ่อนข้อของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ต่อพวกขุนนาง ทำให้อำนาจสมบูรณ์ภายใต้ราชบัลลังก์ของราชวงศ์บูร์บง (Bourbon) ที่มีมาเป็นเวลานานอ่อนลงและดูเหมือนว่าพวกขุนนางน่าจะได้ชัยชนะ

ในการประชุมสภาทั่วไปเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๑๗๘๙ ได้มีการอ่านประกาศของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ถึงความตั้งใจของพระองค์ที่จะให้ฝรั่งเศสมีอารปกครองแบบพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional Monarchy) และโครงการปฏิรูปต่าง ๆ แต่ข้อสำคัญของประกาศนี้คือพระองค์จะทรงอนุมัติให้มีการยกเลิกอภิสิทธิ์เรื่องภาษีได้ก็ต่อเมื่อพวกฐานันดรที่ ๑ และที่ ๒ เห็นด้วย ซึ่งเท่ากับว่าการปฏิรูปการคลัง ต้องเป็นไปตามความต้องการของพวกนี้ และประกาศของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ยังได้ระบุว่าความแตกต่างระหว่างชนชั้นทั้ง ๓ ฐานันดรจะต้องคงอยู่ ซึ่งการตัดสินใจพระทัยของพระองค์ดังกล่าวเท่ากับว่า พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ทรงเห็นแก่ผลประโยชน์ของอภิสิทธิ์ชนมากกว่าประชาชน

พระราชโอรสของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ที่จะต่อต้านสามัญชน ทำให้พวกพระและขุนนางที่ฝักใฝ่เรื่องเสรีนิยมไม่พอใจ ในวันที่ ๒๕ มิถุนายน พวกขุนนาง ๔๐ คน และพระอีก ๑๗๐ รูป ได้เข้าสมทบกับฝ่ายฐานันดรที่ ๓ ในขณะที่พระอีกจำนวน ๑๓๐ รูป และขุนนาง ๒๔๑ คน ได้แยกประชุมต่างหาก อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุผลที่ยังไม่กระจ่างแจ้งนักในประวัติศาสตร์ อีก ๒ วันต่อมา พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ก็ทรงออกคำสั่งให้มีการประชุมร่วมกันของทั้ง ๓ ฐานันดรอีก เหตุผลที่นักประวัติศาสตร์สันนิษฐานคือ อาจจะเป็นเพราะข่าวลือที่ว่าพวกอาชญากรจำนวนกว่า ๔๐,๐๐๐ คน ที่มีอาวุธพร้อมเตรียมที่จะบุกพระราชวังแวร์ซายส์ ในขณะที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ทรงยอมอ่อนข้อต่อพวกฐานันดรที่ ๓ นั้น พระองค์ก็ทรงลอบมีคำสั่งเรียกกองทหารจำนวน ๒๐,๐๐๐ คน มาจากมณฑลต่าง ๆ เมื่อทรงแน่วพระทัยว่าพระองค์มีกำลังคุ้มครองเข้มแข็ง พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ก็ทรงปลดเนคเกอร์และพวกที่สนับสนุนเขาออกจากตำแหน่ง เนคเกอร์ถูกเนรเทศออกจากฝรั่งเศส ในขณะที่เบรอเตอุม (Breteuil) คนโปรดของพระนางมาารี ยังสัวแนตต์กลับมามีตำแหน่งหัวหน้ารัฐบาล

พวกฐานันดรที่ ๓ รู้สึกท้อใจในความปลอดภัยของตน ได้มีการเรียกร้องให้ประชาชนคิดอาวุธ ในขณะที่ฝูงชนก่อตัวทวีขึ้นและพร้อมที่จะแลกชีวิตของตนกับเสรีภาพและการคุกคามจากกองทัพ ฝูงชนได้ก่อการจลาจล ยึดเอาศาลาว่าการเทศบาลและสถานที่ราชการอื่น ๆ

ตั้งแต่เวลาเช้าของวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๑๗๘๙ ฝูงชนที่ก่อการจลาจลก็ได้เข้ายึดสถานที่ต่าง ๆ รวมทั้งคุกบาสตีย์ (Bastille) โดยการใช้ปืนใหญ่ที่ยึดมาได้ยิงหลายประตู และจับผู้บัญชาการคุกคัตหัว คุกบาสตีย์เป็นสัญลักษณ์ของระบบการปกครองแบบทรราชย์ ก่อนหน้านั้นมีข่าวลือว่าคุกนี้เป็นที่ขังนักโทษอย่างทารุณ และเชื่อกันว่าเป็นที่รวมกำลังของกองทัพที่จะปราบปรามฝูงชนที่ก่อการจลาจล แต่ปรากฏว่าเมื่อคุกหลายลง มีนักโทษเพียง ๗ คนที่ถูกขังอยู่ โดยเป็นนักปลอมลายมือ ๔ คน คนบ้า ๒ คน และขุนนางหนุ่มที่ประพฤติดนส่ามะเลเทเมาอีก ๑ คน นักประวัติศาสตร์ในสมัยศตวรรษที่ ๑๙ มักให้ความสำคัญในเหตุการณ์การทำลายคุกบาสตีย์มากเกินไป ทั้งที่มีฝูงชนเพียง ๘๐๐ คน เท่านั้นที่ร่วมในการทำลายคุกครั้งนี้ ความสำคัญของการที่คุกบาสตีย์ถูกทำลายนี้เป็นไปในแง่ของสัญลักษณ์ของการสลายตัวของระบบการปกครองแบบดั้งเดิมของฝรั่งเศส และยังเป็นการแสดงถึงการที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ได้ทรงสูญเสียการควบคุมกรุงปารีส^{๑๑} ให้แก่ประชาชน ซึ่งแม้แต่กองทัพฝรั่งเศสก็ไม่สามารถกู้ฐานะดังกล่าวของสถาบันตามระบบเดิมกลับคืนมาได้ ดังนั้น จึงถือว่าวันทำลายคุกบาสตีย์ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการก่อกบฏตามระบบเก่า เป็นการเริ่มต้นการปฏิวัติที่แท้จริง และวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๑๗๘๙ ก็เป็นวันชาติของฝรั่งเศสจนถึงปัจจุบันนี้

ปัจจุบันนี้นักประวัติศาสตร์ได้ยอมรับทฤษฎีที่ว่า การปฏิวัติใหญ่ฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๗๘๙ นั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากข้อขัดแย้งระหว่างชนชั้นทางสังคมของฝรั่งเศสมากกว่าที่จะเป็นผลสืบเนื่องมาจากการคบคิดกันระหว่างพวกนักกฎหมาย พวกเสรีนิยมและขุนนางชั้นผู้น้อยของฝรั่งเศสที่จะโค่นอำนาจของสถาบันกษัตริย์ ดังที่ทฤษฎีของนักประวัติศาสตร์รุ่นเก่าได้อ้างไว้ นักประวัติศาสตร์รุ่นใหม่ยังได้ศึกษาถึงปัญหาต่าง ๆ ที่ชาวชนบทและฝูงชนชาวเมือง (urban masses) ประสบตลอดจนการเคลื่อนไหวของพวกนี้ มากกว่าที่จะมุ่งศึกษา เฉพาะสุนทรพจน์และพฤติกรรมของผู้นำ

ในการปฏิวัติเท่านั้น^{๑๒} หลักฐานทางประวัติศาสตร์ชี้บ่งชี้ว่า การปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๗๘๙ นั้น เป็นการระเบิดออกของปฏิกิริยาและความขัดเคืองของสามัญชนชาวฝรั่งเศสที่สร้างสมมาเป็นเวลานาน เนื่องจากข้อขัดแย้งระหว่างชนชั้นต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง และเมื่อถึงจุดขั้วตัว ผุ่ชนเหล่านี้ก็ได้พร้อมใจกันลุกฮือขึ้นต่อต้านระบบเก่า ดังนั้นการปฏิวัติจึงเริ่มมาจากการเคลื่อนไหวในเรื่องเศรษฐกิจและจบลงด้วยเรื่องของจุดมุ่งหมายทางการเมืองซึ่งพัฒนาไปสู่ความร่วมมือกันของชนชั้นที่มีฐานะทางสังคมต่ำ เช่น พวกเกษตรกร พวกช่างฝีมือ ผู้ใช้แรงงาน และพวกชนชั้นกลาง ซึ่งส่วนใหญ่คือ พวกพ่อค้าและนักกฎหมายในการต่อต้านพวกอภิสิทธิ์ชน เพื่อทำลายขุมข่ายของระบบเก่า^{๑๓}

เหตุการณ์ภายหลังการปฏิวัติ

ภายหลังวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๑๗๘๙ ได้เกิดการจลาจลที่ปารีสและที่อื่น ๆ บรรยากาศเต็มไปด้วยความตึงเครียดและความกลัวสามัญชนได้เข้าปล้นทำลายปราสาทพวกขุนนาง พวกชวานาอิตทรัพย์สินของเจ้าของที่ดิน สมัชชาแห่งชาติได้นำเรื่องการก่อกบฏเข้าพิจารณาในเดือนสิงหาคม และในวันที่ ๔ สิงหาคม สมัชชาได้ทำตามข้อเรียกร้องของราษฎรในการยกเลิกอภิสิทธิ์และความไม่ยุติธรรมต่าง ๆ ที่ปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยกลาง สมัชชาฯ ได้เริ่มงานปรับปรุงด้วยการเลิกทาส เลิกศาลตามปราสาทขุนนาง ยกเลิกกฎหมายสงวนที่ดินสำหรับขุนนางใช้ในการล่าสัตว์ ตั้งแต่เดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๗๘๙ ถึงเดือนตุลาคม ปีเดียวกัน สมัชชาได้ประกาศใช้กฎหมายใหม่หลายฉบับ อันเป็นกฎหมายที่ครอบคลุมถึงด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม และให้ความเสมอภาคในการเก็บภาษี ยกเลิกการเก็บภาษีบำรุงศาสนาและเลิกสิทธิพิเศษการไม่เสียภาษีอากรของพวกฐานันดรที่ ๑ และที่ ๒ รวมทั้งออกประกาศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Declaration of Rights)

การประกาศสิทธิมนุษยชนนั้น แนวความคิดขั้นพื้นฐานเกิดขึ้นจากเหตุการณ์ทางการเมืองของฝรั่งเศสในตอนปลายศตวรรษที่ ๑๘ เอง โดยมีจุดเด่นที่ได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีสัญญาสังคม (Social Contract) ของ ฌอง ฌาคก์ รูโซ (Jean Jacques Rousseau) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสกับคำประกาศอิสรภาพของสหรัฐอเมริกา (The Declaration of

Independence 1776) และคำประกาศสิทธิ (Bill of Rights) ของอังกฤษในสมัยการปฏิวัติ ค.ศ. ๑๖๘๘ ทั้งนี้โดยมีนายโทมัส เจฟเฟอร์สัน (Thomas Jefferson) ซึ่งเป็นนักการเมืองคนสำคัญของสหรัฐอเมริกาและมีบทบาทเด่นในการร่างรัฐธรรมนูญของสหรัฐฯ ซึ่งขณะเมื่อเกิดการปฏิวัติใหญ่ฝรั่งเศสนั้น เขาได้ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตอเมริกันประจำฝรั่งเศสและได้เป็นที่ปรึกษาสำคัญในการร่างประกาศสิทธิมนุษยชนของฝรั่งเศส คำประกาศนี้ได้กลายเป็นแบบอย่างสำหรับประชาชาติอื่น ๆ ในยุโรปจะถือเป็นแบบประกาศสิทธิมนุษยชนในการต่อต้านการปกครองที่กดขี่ต่อไปภายหน้า จุดมุ่งหมายของประกาศสิทธิมนุษยชนเพื่อยกเลิกชีวิตชั้นทางอภิสิทธิ์ เช่นการผูกขาดของชนชั้นสูง อาชีพทุกอย่างเปิดทางให้ทุกคนตามกำลังสติปัญญาและความสามารถ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น แม้แต่ในเรื่องของศาสนา เสรีภาพของการปลอดจากการถูกเก็บภาษีโดยการบังคับ กฎหมายคือเครื่องแสดงเจตจำนงของส่วนรวมซึ่งทั้งนี้หมายความถึงเจตจำนงของสภาผู้แทนราษฎร^{๑๔} ดังนั้นประกาศสิทธิมนุษยชนฉบับนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างสังคมใหม่ และยกเลิกการปกครองแบบศักดินารวมทั้งระบอบอภิสิทธิ์ของชนชั้นสูงในฝรั่งเศส

อย่างไรก็ตามชาวฝรั่งเศสก็มีความคิดเห็นแบ่งแยกเป็นหลายพวก พวกชนชั้นกลางซึ่งส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าและพวกเสรีนิยมหัวปานกลาง ต้องการให้มีพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ แต่เหตุการณ์ได้รุนแรงยิ่งขึ้น เพราะฝ่ายนักปฏิวัติหัวรุนแรงและชนชั้นกรมาชีพของฝรั่งเศสต้องการให้มีการปฏิวัติล้มล้างคัมภีร์การเงินเป็นสิ่งที่รัฐแก้ไขไม่ได้ บาทหลวงตาเลย์รังด์ (Talleyrand) ได้เสนอโครงการโอนที่ดินของศาสนจักรเป็นของรัฐ เพื่อให้รัฐมีรายได้เพิ่มขึ้นและใช้ทรัพย์สินเป็นทุนสำรองในการออกธนบัตร (Assignats) แต่การแก้ไขก็ยังไม่ได้ผลแม้ว่าสภาแห่งชาติจะพยายามตัดรายจ่ายอื่น ๆ เช่น ยุบเลิกหน่วยราชการที่ไม่จำเป็น แต่การบริหารประเทศก็ยังไม่มีความมีประสิทธิภาพ ระบบบริหารฝ่ายพลเรือนล้มเหลว ในขณะที่วินัยฝ่ายทหารเสื่อมทรามถึงขีดสุด ทั้งทหารบกและทหารเรือได้จัดตั้งคณะกรรมาธิการปฏิวัติขึ้น อันเป็นเหตุให้เกิดการขัดแย้งระหว่างทหารผู้น้อยและผู้บังคับบัญชาอันนำไปสู่การกบฏของผู้ใต้บังคับบัญชา การกบฏที่ลุกกลามโดยเฉพาะที่เมืองแนนซี (Nancy) ทำให้เมืองนี้ถูกระดมยิง ทั้งสองฝ่ายได้รับความเสียหายหนัก ในขณะที่ทหารชั้นผู้น้อยที่ก่อการกบฏหลายคนถูกยิงเป้าและถูกส่งไปเป็นเชลยในเรือรบ^{๑๕}

ในเดือนกันยายน ค.ศ.๑๗๙๑ มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญซึ่งเปลี่ยนระบบการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบปรมาญาญาสิทธิราชย์ คือ พระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ พระราชอำนาจขององค์พระมหากษัตริย์ก็ถูกโอนมาให้ฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งมีผู้แทนที่ราษฎรเลือกขึ้นมาเป็นสภานิติบัญญัติ (Legislative Assembly) แต่พระมหากษัตริย์ยังทรงมีพระราชอำนาจยับยั้งร่างกฎหมายได้ ๓ ครั้ง ซึ่งสภาฯจะต้องประชุมพิจารณาอีก ถ้าสภาฯยังยืนยันมติเดิมก็ให้ประกาศใช้กฎหมายนั้นได้ สภานิติบัญญัตินี้เพียงสภาเดียวและสมาชิกจะต้องเลือกกันทุก ๒ ปี พระมหากษัตริย์จะทรงยุบสภาไม่ได้ สภาฯยังมีอำนาจประกาศกฎหมายและประกาศสงครามหรือสงบศึก แม้ว่าพระมหากษัตริย์จะยังทรงมีอำนาจในการตั้งรัฐมนตรีที่ให้คำปรึกษาต่างต่างประเทศ แต่พระราชอำนาจของพระองค์ก็ถูกรีดรอนไปอย่างมากมาย การใช้จ่ายพระราชทรัพย์ซึ่งสภาทั่วไป เคยยินยอมให้พระมหากษัตริย์ใช้เงินตามพระราชประสงค์ตั้งแต่สงครามร้อยปี เพราะความจำเป็นในขณะนั้นที่สภาต้องปฏิบัติตามคำสั่งของพระมหากษัตริย์ และกลายเป็นประเพณีสืบเนื่อง แต่ภายหลังการปฏิวัติพระองค์ได้ถูกรีดรอนสิทธินี้ และสภาฯได้ถวายงบประมาณส่วนหนึ่งสำหรับพระองค์และราชสำนัก

ในเรื่องศาสนานั้น สภาฯได้ออกธรรมนูญสงฆ์ (The Civil Constitution of the Clergy) เพื่อควบคุมคณะสงฆ์ในฝรั่งเศส สันตปาปาไพอัสที่ ๖ (Pius VI) ทรงปฏิเสธไม่รับธรรมนูญสงฆ์ และพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ก็ทรงสนับสนุนสันตปาปา ทำให้สัมพันธ์ภาพระหว่างพระองค์กับสภาฯ เลวลง

รัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ.๑๗๙๑ ยังได้จัดระเบียบการปกครองส่วนภูมิภาคใหม่ และตามระบบเดิมนั้น ส่วนภูมิภาคไม่มีการปกครองตนเอง โดยแบ่งประเทศออกเป็น ๔๓ มณฑล (Departments) เขตมณฑลออกเป็นจังหวัด (Districts) และจังหวัดเป็นอำเภอ (Cantons) อำเภอเป็นชุมชน (Communes) โดยให้บุคคลในท้องถิ่นนั้น ๆ เลือกตั้งเจ้าหน้าที่ปกครองของตนเอง

อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญฉบับนี้ของฝรั่งเศสก็ไม่ใช่ประชาธิปไตยอย่างแท้จริง คือ

สิทธิในการเลือกตั้งนั้นยึดเอารายได้เป็นหลัก ดังนั้นจึงมีคนอีกจำนวนมากที่ไม่ได้รับสิทธินี้ การเลือกตั้งจัดเป็น ๒ ชั้น คือ ชั้นแรกผู้ที่เสียภาษีราว ๔ ล้านครึ่งจะเลือกผู้ที่จะไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Electors) และผู้ที่ได้รับเลือกก็จะไปลงคะแนนเสียงเลือกสมาชิกสภา

ภายหลังการร่างรัฐธรรมนูญ สภาร่างรัฐธรรมนูญซึ่งส่วนใหญ่ประกอบด้วยพวกเสรีนิยมหัวปานกลางก็ถูกยกเลิก ด้วยพระราชกฤษฎีกาซึ่งได้รับการเสนอโดยแมกซิมิเลียน โรเบสปีแยร์ (Maximilian Robespierre) นักสาธารณรัฐนิยมหัวรุนแรง เขาได้รับเสียงสนับสนุนจากพวกฝ่ายขวาหัวรุนแรงซึ่งเกลียดชังพวกนิยมรัฐธรรมนูญซึ่งคือพวกเสรีนิยมหัวปานกลาง^{๖๖} พวกฝ่ายขวาไม่ได้ตระหนักถึงผลร้ายที่จะเกิดแก่พวกตนในการร่วมมือกับพวกหัวรุนแรงโค่นล้มพวกหัวปานกลางในครั้งนี้ใหม่ ดังนั้นผลที่เกิดขึ้นภายหลังการยุบสภาร่างรัฐธรรมนูญคือ การก้าวเข้ามาคุมอำนาจของพวกหัวรุนแรงในสภานิติบัญญัติ ซึ่งจะทำการต่อต้านอำนาจและผลประโยชน์ของฝ่ายขวามากกว่าพวกเสรีนิยมหัวปานกลาง ซึ่งตามพระราชกฤษฎีกานี้ต้องงดเว้นการเข้าร่วมในสภานิติบัญญัติซึ่งจัดตั้งขึ้นแทนสภาร่างรัฐธรรมนูญ^{๖๗}

สภานิติบัญญัติซึ่งเริ่มสมัยประชุมเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม ค.ศ. ๑๗๙๑ ส่วนใหญ่ประกอบด้วยพวกชนชั้นกลางที่ได้รับการศึกษา โดยเฉพาะพวกนักกฎหมาย ส่วนสมาชิกสภากลุ่มที่ฉลาดมาจากพวกฝ่ายซ้ายที่มีชื่อว่าพวกจিরองแดงส์ (Girondins) เพราะมาจากมณฑลจিরองด์ (Gironde) ผู้นำที่สำคัญของกลุ่มนี้คือ แวร์ยิโอะ (Vergniaud) กาเด (Guadet) และดูวกอส (Ducos) นักการเมืองคนสำคัญที่เข้ามามีบทบาทร่วมกับกลุ่มนี้คือบรีโซต์ (Brissot) ซึ่งสร้างชื่อเสียงในฐานะบทบาทของเขาในการเมืองมากกว่าความยึดมั่นในอุดมการณ์ทางการเมืองหรือความสามารถเพียงรัฐบุรุษ เขาเป็นนักฉวยโอกาสทางการเมืองที่ทะเยอทะยาน พวกจিরองแดงส์มักชุมนุมกันที่ห้องรับรองในบ้านของนางโรลันด์ (Madame Roland) สตรีผู้เฉลียวฉลาดและทะเยอทะยานทางการเมือง เธอเป็นภรรยาของข้าราชการสูงอาวุโสซึ่งความเป็นสตรีเพศของเธอเท่านั้นที่กีดกันนางโรลันด์ไม่ให้มีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมในทางการเมืองโดยตรง กลุ่มการเมืองที่หัวรุนแรงอีกกลุ่มคือ พวกจาโคแบง (Jacobin) หรือที่เรียกว่าพวกคอร์ด็อลิเยร์ (Cordeliers)

แม้ว่ากลุ่มนี้จะมีสมาชิก สภาฯ เข้าร่วมด้วยในระยะแรกเพียง ๑๓๖ คนเท่านั้น แต่ก็เป็นกลุ่มที่ทรงอิทธิพลและจะมีอำนาจครอบคลุมสภาฯ ในระยะเวลาต่อมา

การล้มเลิกระบอบการปกครองแบบปรีตยาธิปไตยราชย์

แม้ว่าในระยะ เริ่มต้น การปฏิวัติฝรั่งเศสจะดำเนินไปสู่ระบบ เสรีนิยมโดยไม่มี การ นองเลือดที่รุนแรง แต่ในไม่ช้าความไม่พอใจในสภาพที่ดำเนินอยู่ของทั้งสองฝ่ายก็ปรากฏชัดมากขึ้น ฝ่ายลัทธิเสรีนิยมอำนาจคิดว่าสภาพที่เป็นอยู่ขณะนั้นเป็นเพียงปรากฏการณ์ชั่วคราวอันสืบเนื่องมาจากการ ก่อความไม่สงบของสามัญชนฝรั่งเศส และฝ่ายนี้ต้องการให้ทุกอย่างกลับไปสู่สภาพ เดิมก่อนการ ปฏิวัติใหญ่ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ และพระนางมาลี อังตัวแน็ต (Marie Antoinette) ทรง เป็หน้ายและคับแค้นพระทัยในสภาพที่พระองค์ทรงเป็นนักโทษทางการเมืองของสภาฯ และไม่มีวัน พระทัยในสวัสดิการส่วนพระองค์ และของชนชั้นสูงในฝรั่งเศส พวกเขาชั้นสูงชาวฝรั่งเศสที่ลี้ภัยออก นอกประเทศ (the emigres) ได้ตั้งค่ายเรียงรายอยู่ตามพรมแดนระหว่างประเทศฝรั่งเศสที่ ติดต่อกับประเทศสเปนและโปรตุเกส พวกนี้มีผู้นำคือ เคานต์แห่งอาร์ตัวส์ (Comte d'Artois) ซึ่งทรงเป็นพระราชอนุชาองค์เล็กของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ในขณะที่เคานต์แห่งโปรวองซ์ (Comte de Provence) พระราชอนุชารองของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ได้ทรงพยายามหาความ สนับสนุนจากราชสำนักต่าง ๆ ในยุโรป พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ได้ทรงติดต่อกับพวกลี้ภัยเหล่านี้ เพื่อหาทางโค่นอำนาจพวกปฏิวัติและนำฝรั่งเศสกลับคืนเข้าสู่ระบบ เดิม การที่พระองค์ทรงปฏิเสธ ที่จะร่วมมือกับสภาฯ และเป็นผู้นำประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญและแสงทาทนทางที่จะฟื้นฟูระบบเก่า เป็นความผิดพลาดทางค่านิยมนโยบายซึ่งจะส่งผลร้ายต่อพระองค์และราชวงศ์ในเวลาต่อมา

ทางด้านฝ่ายปฏิวัตินั้น ก็ได้ไม่พอใจกับผลของกาปฏิวัติเท่าที่ได้รับ พวกหัวรุนแรง บางกลุ่มต้องการให้มีการ เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบสาธารณรัฐ ส่วนพวกที่ยังต้องการให้ รักษาการปกครองแบบพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญก็มีทั้งพวกที่นิยมระบอบนี้อย่างจริงจัง และพวกที่ต้องการให้คงไว้เพราะ เห็นความจำเป็นมากกว่า เพราะความมีศรัทธาต่อระบอบนี้

ตัวอย่าง ของคนที่มีความคิดอยู่ในกลุ่มหลังนี้ เช่น โรเบสปีแยร์ ซึ่งในเดือนมิถุนายน ค.ศ.๑๗๙๑ เขายังคิดว่าสถาบันกษัตริย์ยังจำเป็นสำหรับฝรั่งเศสในเวลานั้น^{๑๘}

ความจริงแล้วพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ยังทรงหวังว่าผู้นำทางการปฏิวัติบางคน เช่น เคานต์มิราโบ (Count Mirabeau) จะช่วยเหลือพระองค์ในการรักษาพระราชอำนาจ แม้พระองค์จะไม่ทรงไว้วางใจในตัวเขามากนัก ในเดือนมกราคม ค.ศ.๑๗๙๑ มิราโบได้รับเลือกให้เป็นประธานสภาฯ แต่มรดกกรรมของเขา ภายหลังจากนั้นไม่นานทำให้ความหวังของพระองค์ ลูกลิ้นไปทั่ว ทนทางเดียวที่เหลืออยู่สำหรับพระองค์คือ การหนีออกนอกประเทศพร้อมด้วยครอบครัว เพื่อไปสมทบกับกลุ่มชนชั้นสูงที่ลี้ภัยออกนอกประเทศ

นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่เห็นพ้องกันว่า การตัดสินใจหนีออกนอกประเทศของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ พร้อมทั้งครอบครัวของพระองค์เป็นการตัดสินใจที่สายเกินการ ซึ่งอันที่จริงพระองค์ควรจะตัดสินใจหนีตั้งแต่เริ่มเกิดการปฏิวัติแล้ว นอกจากนี้แทนที่พระองค์จะเลือกหนีไปยังเมืองรวง (Rouen) ในแคว้นนอร์มันดี ซึ่งผู้คนส่วนใหญ่ยังนิยมระบบ เดิมและมีกำลังสนับสนุน ทั้งจากฝ่ายคาทอลิกและพวกกองทหารที่ยังจงรักภักดีต่อราชวงศ์ประจำอยู่ในแคว้นบริตานี (Brittany) และรังเด (Vendée) ตามคำแนะนำที่มิราโบเคยให้ไว้ พระองค์กลับทรงเลือกหนีไปยังเมืองเมทซ์ (Metz) ซึ่งมีกองทหารของมาร์ควิสแห่งบูยเย (Marquis de Bouillé) ซึ่งจงรักภักดีต่อพระองค์ตั้งประจำอยู่และหนทางที่จะไปถึงพรอมแตงก็ดูเหมือนอยู่แค่เอื้อม แต่พระองค์และครอบครัวทรงถูกจับที่เมืองวาเรนส์ (Varennes) และทรงถูกคุมพระองค์กลับกรุงปารีสโดยมีฝูงชนที่โกรธแค้นล้อมรอบรถม้า เพื่อป้องกันการชิงพระองค์โดยกองทหารของมาร์ควิสแห่งบูยเย การเสด็จกลับปารีสของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ และครอบครัวของพระองค์ในฐานะเชลยของประชาชนจึงเป็นทั้งความล้มเหลวและความอับอายสำหรับราชวงศ์บรูอง

แม้ว่าพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ จะถูกคุมพระองค์ในฐานะนักโทษสู่กรุงปารีสในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ค.ศ.๑๗๙๑ แต่สภาพก็ไม่อาจกำจัดพระองค์ในฐานะประมุขของประเทศได้ในขณะนั้นได้

เนื่องจากยังต้องอาศัยพระองค์ในการลงพระนามในรัฐธรรมนูญและยอมรับฐานะกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ เพื่อให้งานของสภาร่างรัฐธรรมนูญซึ่งดำเนินมาเป็นเวลานานเสร็จสิ้นลงโดยไม่ล้มเหลวในขั้นสุดท้าย อย่างไรก็ตาม การเสด็จหนีของพระองค์ก็ทำให้พระองค์เสื่อมพระเกียรติยศ และทำให้ประชาชนที่นิยมการปฏิวัติระวางพระองค์ยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นช่องทางให้ฝ่ายที่ต่อต้านระบอบปรมิตาญาสิทธิราชย์มีโอกาที่จะล้มล้างพระองค์มากขึ้น

ในสภาพตึงเครียดก็มีการแตกแยกความคิดเห็นกันมาก กลุ่มบริโซแตงส์ (Brissotins) ซึ่งมีบริโซและพรรคพวกของเขาเป็นผู้นำสามารถคุมเสียงในสภาได้ในระยะแรก แม้ว่าพวกนี้จะไม่ได้รวมตัวกันเป็นพรรคการเมืองและเป็นกลุ่มน้อย แต่ก็มีอิทธิพลมาก พวกนี้เป็นพวกค่อนข้างจะเพื่อสันและมีความคิดด้านสาธารณรัฐนิยมที่เลื่อนลอย สิ่งที่กลุ่มบริโซแตงส์ต้องการคือการมีอำนาจทางการเมืองโดยมีมวลชนหนุนหลัง และสิ่งที่จะเจ้าอารมณ์ประชาชนให้เกิดพลังทางปฏิวัติร่วมกัน คือ สงครามกับศัตรูภายนอก ซึ่งสิ่งนี้จะทำให้ประชาชนสนับสนุนผู้นำในการต่อต้านข้าศึก กลุ่มบริโซแตงส์เป็นผู้นำในการออกพระราชกฤษฎีกาต่อต้านพวกสังคมนิยมและพวกพระที่แข็งข้อ แต่เป้าหมายที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็คือพวกเขาต้องการนำฝรั่งเศสเข้าสู่สงครามเพื่อบทบาทผู้นำในเรื่องสงครามปฏิวัติที่ฝรั่งเศสจะทำกับนานาชาติในยุโรป

อันที่จริงแล้ว ในระยะเริ่มต้นของการปฏิวัติฝรั่งเศส ประเทศชั้นนำ เช่น อังกฤษ ปรุสเซีย ออสเตรีย ก็รู้สึกพอใจไม่น้อย อังกฤษหวังว่าการปฏิวัติในฝรั่งเศสจะเป็นเบื้องต้นแห่งการดำเนินไปตามครรลองประชาธิปไตยแบบอังกฤษ ปรุสเซียและออสเตรียซึ่งเป็นศัตรูทางการเมืองของฝรั่งเศสมาหลายช่วงระยะอันยาวนานทางประวัติศาสตร์และกำลังกังวลกับการขยายอำนาจของรัสเซียในโปแลนด์ ก็รู้สึกเบาใจที่จะไม่ต้องพะวงกับการคุกคามจากฝรั่งเศส แม้ว่าพระนามมาลี ยังตัวแน่ชัดจะเป็นพระชนิษฐาร่วมสายเลือดของพระเจ้าจอร์จที่เลโอโปลด์ (Leopold) แห่งออสเตรียและพระนางจะได้กราบทูลขอความช่วยเหลือจากออสเตรียในการเข้าแทรกแซงเพื่อกำจัดพวกปฏิวัติในฝรั่งเศส แต่ทั้งพระเจ้าจอร์จที่เลโอโปลด์และกษัตริย์แห่งปรุสเซียก็ทรงคำนึงถึงผลประโยชน์ทางการเมืองของตนมากกว่าที่จะทรงเห็นแก่การฟื้นฟูพระราชอำนาจของ

ราชวงศ์บูร์บง ประกาศแห่งเมืองพิลนิตซ์ (The Manifesto of Pilnitz) ซึ่งเป็นประกาศร่วมระหว่างองค์จักรพรรดิแห่งออสเตรียและกษัตริย์แห่งปรัสเซียนั้น เท่ากับเป็นการแสดงว่าประมุขของทั้งสองประเทศไม่ปรารถนาที่จะร่วมรับผิดชอบต่อการช่วยเหลือพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ และพระราชวงศ์ เพราะการที่กษัตริย์ทั้งสองพระองค์อ้างว่าความช่วยเหลือเพื่อฟื้นฟูพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์แห่งฝรั่งเศส เป็นความสนใจร่วมกันของบรรดากษัตริย์ของยุโรปนั้น และกษัตริย์ทั้งสองพระองค์พร้อมที่จะร่วมมือกับกษัตริย์องค์อื่น ๆ เพื่อฟื้นฟูพระราชอำนาจของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ เท่ากับเป็นการปิดพระราชภาระทางอ้อม

ประกาศแห่งเมืองพิลนิตซ์นั้นเปรียบเสมือนการเขียนเสือให้วัวกลัว ซึ่งเป็นเพียงการแสดงการสนับสนุนพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ เพียงวาจาเท่านั้น ทั้งประมุขของออสเตรียและปรัสเซียทรงทราบแก่พระทัยดีว่า จะไม่มีประมุขของชาติใดในยุโรปมาร่วมมือกับพระองค์ในการต่อสู้เพื่อฟื้นฟูพระราชอำนาจของกษัตริย์แห่งฝรั่งเศส แม้แต่พระนางมาลี อังตัวแนตต์ เองเมื่อทรงทราบข้อความของประเทศแห่งเมืองพิลนิตซ์ พระนางก็แสดงความผิดหวังในพระเชษฐามากและทรงบันทึกว่า "พระจักรพรรดิ (แห่งออสเตรีย) ทรงทรยศต่อเรา"^{๑๔}

อย่างไรก็ตาม พวกที่นิยมการปฏิวัติในฝรั่งเศสกลับเห็นว่าคำประกาศเมืองพิลนิตซ์เป็นการคุกคามต่อการปฏิวัติโดยตรง และมีการคาดการณ์ว่ากองทัพจากต่างประเทศคงจะเข้ารุกรานฝรั่งเศสในเวลาอันใกล้ ซึ่งกองทัพดังกล่าวจะต้องนำโดยพวกสก็อตซึ่งจะวางแผนร่วมกับพวกขุนนางและเจ้านายในประเทศที่จะก่อการกบฏขึ้น ความหวาดกลัวจากการรุกรานดังกล่าว ทำให้พวกนิยมการปฏิวัติในฝรั่งเศสเตรียมทำสงครามป้องกันตัวขึ้นก่อนเพื่อป้องกันการถูกโจมตี

พวกบริโชนแดงส์ซึ่งกระหายสงครามหวังว่า การสงครามที่เกิดขึ้นจะเท่ากับบีบบังคับให้พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ต้องทรงแสดงพระองค์ให้ชัดเจนว่าพระองค์ยืนอยู่ข้างฝ่ายใด มาตามโรลันด์ได้บันทึกไว้ว่า สงครามกลางเมืองฝรั่งเศสจะเป็นโรงเรียนที่ใหญ่สำหรับคุณธรรมของส่วนรวม ในขณะที่สันติภาพจะทำให้เราก้าวถอยหลัง^{๑๕} พวกจิรองแดงส์เองก็เห็นพ้องกับความคิดของมาตามโรลันด์ว่า ความแตกแยกของสังคมฝรั่งเศสนั้นลึกซึ้งเกินกว่าการประณิประณอมใด ๆ ได้ และความอยู่รอดของการปฏิวัตินั้นขึ้นอยู่กับการทำลายศัตรูของการปฏิวัติให้สิ้นสูญไป

ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติในฝรั่งเศสเพิ่มมากขึ้น ในเมื่อสภา
นิติบัญญัติได้ลงคะแนนเสียงเมื่อวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๗๙๑ ให้ใช้มาตรการบีบบังคับพระ
ที่แข็งข้อต่อการปฏิวัติ เพราะในเขตชนบทและมณฑลที่ห่างไกลออกไปนั้น พวกพระยังได้รับการสนับสนุน
จากประชาชนอย่างมาก พวกนิยมการปฏิวัติซึ่งครองอำนาจในสภานิติบัญญัติจึงได้วางมาตรการ
เพื่อขจัดอิทธิพลของพวกพระ แต่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ได้ทรงใช้สิทธิยับยั้งร่างกฎหมายฉบับนี้ ทั้งนี้
ก่อให้เกิดความตึงเครียดระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ และความคาดหวังที่ว่าความสามัคคี
ของชาติจะเกิดขึ้นได้ภายใต้ระบอบปรimitาญาสิทธิราชย์ก็ดูจะห่างไกลออกไป

พวกบริโชนแดงและจิรองแดงนั้นหวังที่จะใช้ความแตกแยกภายในชาติ เป็นเครื่องมือ
ทางการเมืองของตนมากกว่าที่จะมุ่งชกจูงให้พวกสก็๊ยกกลับประเทศ พวกจิรองแดงวางแผนที่จะบีบ
ให้รัฐมนตรีของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ต้องประกาศตัวเองว่าสนับสนุนหรือต่อต้านการปฏิวัติ ซึ่งวิธีการ
นี้จะทำให้รัฐมนตรีหลายนายถูกโค่นล้มและพวกจิรองแดงก็จะบีบบังคับให้พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ แต่งตั้ง
พวกตนให้เป็นรัฐมนตรีและในที่สุดพระองค์ก็จะถูกลดฐานะลงเป็นเพียงหุ่นเชิดของพวกจิรองแดง

ในวันที่ ๘ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๗๙๑ สภาภายใต้อิทธิพลของพวกจิรองแดงก็ได้
ผ่านพระราชกฤษฎีกาที่ยืนยันว่าพวกสก็๊ยกที่ยังชุมนุมกับตามพรมแดนภายหลังวันที่ ๑ มกราคม ค.ศ. ๑๗๙๑
จะต้องถูกตัดสินประหารชีวิตและทรัพย์สินสัมปัติทั้งหมดจะต้องถูกอายัด พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ได้ทรงออก
คำสั่งให้พวกเจ้าและขุนนางที่สก็๊ยกเดินทางกลับฝรั่งเศส เมื่อไม่เป็นผลพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ซึ่งทรง
ถูกบีบบังคับจากสภาและจากพวกสก็๊ยกก็ทรงเห็นแก่พวกสก็๊ยกซึ่งประกอบพระราชอนุชาทั้ง ๒ พระองค์
พวกเจ้าและขุนนางชั้นสูง ด้วยการคัดค้านพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ ดังนั้นจึงเกิดความรู้สึกว่าพระองค์
เป็นฝ่ายพวกสก็๊ยก

เหตุการณ์ในฝรั่งเศสในขณะนั้น ทำให้ทั้งสองฝ่ายคือสภานิติบัญญัติซึ่งมีพวกบริโชนแดง
และจิรองแดงกุมเสียงอยู่และฝ่ายบริหารคือพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ต่างต้องการสงครามระหว่าง
ประเทศ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ และพระนางมารี ยังตัวแนตต์ ทรงเห็นว่าความพ่ายแพ้ของฝรั่งเศส
ในการสงครามเท่านั้นที่จะทำให้พระราชอำนาจของสถาบันกษัตริย์กลับคืนขึ้น พระนางมารี

อ้างตัวแนตต์ พยายามทุกวิถีทางที่จะให้ออสเตเรียและปรัสเซียรับคำท้าทายของฝรั่งเศสในการสงคราม ความกระหือริ่หรือฉุนเฉียวของฝ่ายราชสำนักที่ต้องการให้มีสงครามเกิดขึ้น ทำให้นักปฏิวัติหัวรุนแรงบางคน เช่น โรเบสปีแยร์ (Robespierre) ดังตอง (Danton) และผู้นำฝ่ายจาโคแบงคนอื่น ๆ ต่อด้านสงคราม เพราะเห็นว่าเป็นอุบายของฝ่ายราชสำนักที่ต้องการทำลายการปฏิวัติ แต่พวกจาโคแบงก็เป็นเพียงเสียงส่วนน้อยที่ไม่อาจต่อต้านมหาชนและความต้องการทั้งของฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ดังนั้น ในวันที่ ๒๐ เมษายน ค.ศ. ๑๗๙๒ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ด้วยเสียงสนับสนุนที่ท่วมท้นจากสภา ก็ทรงประกาศสงครามกับออสเตรียซึ่งในไม่ช้าปรัสเซียก็เข้าร่วมกับออสเตรียในการสงครามระหว่างประชาชาติในยุโรป ซึ่งจะดำเนินติดต่อกันมาอีกถึง ๒๓ ปี

การประกาศสงครามครั้งนี้ ไม่เพียงแต่แสดงถึงการขัดแย้งและสงครามระหว่างประชาชาติในยุโรปเท่านั้น ภายในสภาพนิติบัญญัติของฝรั่งเศสเองก็เกิดการแตกแยกอย่างรุนแรง และความแตกแยกครั้งนี้จะส่งผลต่อความเป็นไปทางการเมืองของฝรั่งเศส โดยเฉพาะการแย่งชิงอำนาจระหว่างพวกจาโคแบงและพวกจิรองแดงส์ พวกมงตานยา (Montagnards) ซึ่งคือกลุ่มจาโคแบงที่ได้รับสมญาเมื่อต่อต้านการทำสงคราม กลุ่มนี้ตกอยู่ในสถานะการล้มล้างมากเมื่อสภาลงมติสนับสนุนการประกาศสงคราม โดยเฉพาะโรเบสปีแยร์นั้น เสื่อมอิทธิพลทางการเมืองลงมาก และถูกพรรคพวกทอดทิ้ง ความโคตรเดี่ยวครั้งนี้ทำให้โรเบสปีแยร์ผูกใจเจ็บพวกบรีโซแตงส์และจิรองแดงส์มาก และเตรียมพร้อมที่จะหาโอกาสแก้แค้นเมื่อเขากลับมามีอำนาจอีกครั้งหนึ่งในสมัยแห่งความเข็มโทศ (The Reign of Terror)^{๒๑}

ฝรั่งเศสประกาศสงครามกับประเทศเพื่อนบ้านในขณะที่กองทัพของตนอยู่ในสภาพที่ย่อนแอและไร้ระเบียบ พลทหารชาตรีนิยมในขณะนี้นายทหารละทิ้งกองทัพ พวกผู้บังคับบัญชาาระดับสูงส่วนใหญ่เป็นพวกเจ้าซึ่งได้สัภัยไปต่างประเทศ หรือมิฉะนั้นก็ทำหน้าที่อย่างไม่เต็มใจนัก ดังนั้นการป้องกันประเทศส่วนใหญ่ของฝรั่งเศสจึงต้องพึ่งพากำลังของมวลชนที่กระหือริ่ฉุนเฉียวรวมตัวกันเป็นอาสาสมัครป้องกันประเทศ พวกนี้ส่วนใหญ่คือพวกกรรมกรตามเมืองใหญ่ ๆ ซึ่งเรียกว่าพวกซังส์ค็อลอต (Sans Culottes)

พวกซังก็อลอต ซึ่งจะกลายเป็นแกนกลางของการปฏิวัติต่อไปนั้น เดิมหมายถึงเฉพาะชนชั้นยากจน เช่น กรรมกรตามเมืองใหญ่ ๆ แต่ต่อมาได้รวมพวกที่นิยมระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐหัวรุนแรง (Extreme Republicans) ซึ่งมีตั้งแต่พวกชนชั้นกลางที่ร่ำรวย พวกชนชั้นสูงหรือแม้แต่พวกพระที่นิยมระบอบสาธารณรัฐ^{๒๓} นักประวัติศาสตร์บางท่านได้ให้ความหมายของพวกซังก็อลอตว่า เป็นพวกยากจน (the have-nots) มีการศึกษาเพียงขั้นพื้นฐานแต่ชอบใช้โวหารด้วยการจดจำความรู้หรือมีปากมาจากที่ต่าง ๆ พวกนี้ส่วนใหญ่ คือพวกช่างฝีมือที่มีกิจการเล็ก ๆ ของตนเองหรืออาจเป็นเสมียน พวกนี้เป็นชนกลุ่มใหญ่ที่อาศัยอยู่ตามเมืองใหญ่ ๆ ของฝรั่งเศส โดยที่ฐานะของเขาอยู่ระหว่างพวกชนชั้นกลางที่ร่ำรวยและพวกกรรมกรที่ยากเข็ญ ซึ่งต้องต่อสู้กับการดำรงชีวิตในวันหนึ่ง ๆ จนไม่มีเวลาหรือพลังพอที่จะสนใจการเมือง^{๒๔}

พวกซังก็อลอตมีทัศนะทางการเมืองบนพื้นฐานของประสบการณ์และสภาพแวดล้อม พวกนี้เข้าใจการเมืองแบบผิวเผินและค่อนข้างซื่อ วิถีชีวิตที่เคยชินกับความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ และการถูกกดขี่ โดยผู้ที่มีอำนาจมาก่อนทำให้พวกนี้มองอะไรในแง่ขาวและดำเท่านั้น เขาเคยชินกับการวางแผนและการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และคิดว่าผู้ที่ได้รับการประณามว่าเป็นศัตรูของการปฏิวัติ ควรจะถูกจำกัดพื้นที่ พวกนี้คิดว่าถ้าขุนนางจำนวนมากต่อต้านการปฏิวัติ ดังนั้นจะเป็นการดีถ้าหากจะกำจัดพวกขุนนางทั้งหมดออกจากคณะกรรมการกองทัพบก ทั้งที่ในความเป็นจริงนั้นกองทัพฝรั่งเศสยังต้องพึ่งพาพวกขุนนางที่มีความรู้และความชำนาญในทางยุทธศาสตร์มากกว่าพวกซังก็อลอตที่มีแต่พลังและความกระตือรือร้น เท่านั้นโดยปราศจากความรู้และยุทธวิธีทางทหาร เขายังคิดว่าถ้าพวกเขาสามารถให้กำเนิดบุตรที่จะเติบโตเป็นผู้รักชาติได้ ดังนั้นพวกพระที่ยอมอยู่ใต้รัฐธรรมนูญก็ควรทำตัวอย่างด้วยการยอมแต่งงานเช่นเดียวกัน พวกนี้ศรัทธาในการปฏิวัติมากจนพร้อมที่จะเชื่อคำสวดลั่นใด ๆ ของศาลปฏิวัติรวมทั้งคำใส่ความต่าง ๆ ต่อผู้ที่สูญสิ้นอำนาจ พวกซังก็อลอตยังแตกต่างจากพวกนักการเมืองที่เป็นนักธุรกิจหรือพ่อค้าในแง่ที่ว่าเขาไม่ได้เข้าใจการขึ้นลงของราคาสินค้าในแง่เศรษฐศาสตร์ ดังนั้นเมื่อเผชิญหน้ากับราคาสินค้าที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว พวกนี้ จะหาแพะรับบาปและเรียกร้องให้มีการแก้ไขในทันที พวกนี้ไม่เชื่อในทฤษฎีใด ๆ นอกเหนือจากความคับแค้นส่วนตัวของพวกเขาเท่านั้น^{๒๕}

อย่างไรก็ตาม ในภาวะที่ฝรั่งเศสต้องเผชิญหน้ากับการสงครามระหว่างประเทศ เป็นการยากที่พวกนักการเมืองที่ส่วนใหญ่มาจากชนชั้นกลางจะสามารถป้องกันประเทศได้โดยไม่ต้องพึ่งพาพวกซังสก็อต ดังนั้นสงครามจึงเปิดโอกาสให้ชนกลุ่มใหญ่ของฝรั่งเศสกลุ่มนี้กลายเป็นพลังผลักดันที่สำคัญอีกกลุ่มในการปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ. ๑๗๘๙

ในระยะแรกของการสงครามฝรั่งเศสเป็นฝ่ายตั้งรับเพราะขาดการเตรียมพร้อม เมื่อเริ่มการสงครามกองทัพผสมระหว่างออสเตรียและปรัสเซียภายใต้การนำของดยุคแห่งบรันสวิก (Duke of Brunswick) ได้รุกเข้าแดนฝรั่งเศสและสามารถมีชัยชนะเหนือกองทัพฝรั่งเศสซึ่งขาดทั้งระเบียบวินัย ความชำนาญในการรบตลอดเวลาจนอาวุธที่ทันสมัย ในขณะที่กองทัพผสมของออสเตรียและปรัสเซียรุกใกล้กรุงปารีสไปนั้น ในกรุงปารีสเองก็เกิดการจลาจลเนื่องจากราคาอาหารที่พุ่งสูงขึ้นและการขาดแคลนน้ำตาล การจลาจลของพวกนิโกรที่เกาะเซนต์โดมิงโก (St. Domingo) ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. ๑๗๘๙ ทำให้การส่งน้ำตาลให้ฝรั่งเศสถูกสกัดขาด ในเดือนมกราคมของปีรุ่งขึ้นก็เกิดการปล้นร้านขายน้ำตาลและร้านขายอาหารโดยทั่วไป ความไม่สงบที่เกิดขึ้นลุกลามทั่วไปทำให้พวกบรูไซแยงต์และจิรองแดงซึ่งกำลังตกอยู่ในฐานะลำบากเพราะความพ่ายแพ้ของกองทัพฝรั่งเศส ไม่สามารถตัดสินใจเลือกได้ว่าควรจะร่วมกับพวกเสรีนิยมหัวรุนแรงในการปราบการจลาจล หรือควรจะร่วมขบวนการกับพวกปฏิวัติหัวรุนแรง กงจที่ไม่สามารถกำหนดท่าทีของพวกเขาจนให้เกิดขาดลงไปได้ จะเป็นผลร้ายแก่พวกจิรองแดงในอนาคต แต่แผนขั้นต้นของพวกจิรองแดงที่จะแก้หน้าในกรณีที่ฝรั่งเศสแพ้งครามที่พวกตนสนับสนุนให้เกิดขึ้นนั้น คือ การหาพระรับบาปในความพ่ายแพ้ของฝรั่งเศสและความยากลำบากทางเศรษฐกิจ นั่นคือ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ และพระราชวงศ์

การประกาศสงครามของฝรั่งเศสและการจลาจลในกรุงปารีส ทำให้เกิดขบวนการต่อต้านการปฏิวัติโดยเฉพาะทางตอนใต้ของประเทศ อย่างไรก็ตามพวกจาโคแบงต์ที่เมืองมาจซายด์ (Marseille) ได้รวบรวมกำลังกำจัดพวกต่อต้านการปฏิวัติ มีการสังหารหมู่และการนองเลือด ซึ่งติดตามด้วยชัยชนะของพวกปฏิวัติหัวรุนแรง พวกบรูไซแยงต์ได้วางแผนที่จะใช้กำลังพวกปฏิวัติ

หัวรุนแรงจากหัวเมืองมาสนับสนุนฐานะของพวกตนในกรุงปารีส และเหตุการณ์ในเวลาต่อมาจะพิสูจน์ว่า แผนการณ์นี้กลับนำความหายนะมาสู่พวกบริโชนองต์ และพวกจิรองแตงส์ในที่สุด^{๒๖}

ฐานะทางการเมืองของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ทรงตกต่ำมากขึ้น เมื่อพระองค์ทรงใช้สิทธิยับยั้งกฎหมายอีก ๒ ฉบับในเดือนมิถุนายน ค.ศ.๑๗๙๒ คือ กฎหมายต่อต้านพระที่แข็งข้อ ฉบับ ๑ และอีกฉบับ ๑ คือการสร้างค่ายพักของพวกกองรักษาวารณแห่งชาติ (National Guards) จากเขตหัวเมืองจำนวน ๒๐,๐๐๐ ไร่ใกล้กรุงปารีส เมื่อพระองค์ถูกพวกจิรองแตงส์ข่มขู่ให้ทรงยอมรับกฎหมายทั้ง ๒ ฉบับนี้ พระองค์ก็ทรงโต้ตอบด้วยการปลดรัฐมนตรีที่สังกัดพรรคจิรองแตงส์ออก ซึ่งทั้งหมดรวมถึงนายโรลังด์ รัฐมนตรีมหาดไทย ซึ่งเป็นสามีของมาดามโรลังด์ด้วย เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้ พวกจิรองแตงส์จึงร่วมมือกับพวกจาโคแบงส์ในการมุ่งทำลายรัฐบาลของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖

ในวันที่ ๒๐ มิถุนายน ปีเดียวกันนั้น พระราชวังตูลเลอรีส์ที่ประทับของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ภายหลังจากที่ถูกเชิญเสด็จจากพระราชวังแวร์ซายส์เมื่อเกิดการปฏิวัติใหม่ ๆ ก็ถูกบุกโดยกลุ่มผู้เดินขบวนที่ถืออาวุธ พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ และพระราชวงศ์ทรงรอดพ้นจากอันตรายอย่างหวุดหวิดด้วยความกล้าหาญส่วนพระองค์ด้วยการที่พระองค์ทรงยินยอมสวมหมวกแดงซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของพวกนักปฏิวัติที่รักชาติ ทรงดื่มอวยพรร่วมกับพวกที่บุกเข้าพระราชวัง แต่ในขณะที่เดียวกันพระองค์ก็ทรงยินกรานปฏิเสธรที่จะถอนการยับยั้งกฎหมายทั้ง ๒ ฉบับ ซึ่งความกล้าหาญเยือกเย็นของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ครั้งนี้ทำให้พระองค์ได้รับความเห็นพระทัยมากขึ้น แต่สิ่งเหล่านี้ไม่อาจลดความร้อนแรงของไฟปฏิวัติซึ่งกำลังจะถึงจุดอันตรายต่อระบอบการปกครองแบบปรมิตาญา-ลธิราชย์

พวกบริโชนองต์ยังคงมุ่งปลุกระดมมวลชนให้ต่อต้านพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ด้วยการอ้างว่าพระองค์เป็นต้นเหตุของการที่ต่างชาติส่งกองทัพเข้ารุกรานฝรั่งเศส พวกนี้มุ่งหวังที่จะใช้พลังปฏิวัติของมวลชนเป็นเครื่องมือข่มขู่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ให้ทรงแต่งตั้งนายโรลังด์และพวกบริโชนองต์คนอื่น ๆ กลับเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีอีก ฐานะทางการเมืองของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖

ตกอยู่ในสภาพตบชอนยิ่งขึ้นเมื่อ ดยุกแห่งบรันสวิก (Duke of Brunswick) แม่ทัพกองทัพผสม ออสเตรีย - ปรุสเซีย ได้ออกประกาศซึ่งกล่าวกันว่าเป็นคำขอร้องของพระนางมาเรีย อังตัวแนตต์ โดยระบุว่า ชาวปารีสจะต้องรับผิดชอบต่อความปลอดภัยของพระราชวงศ์และกองรักษาการณ์แห่งชาติของฝรั่งเศสคนใดที่ขัดขืนต่อรัฐกองทัพปารีสจะต้องถูกจับและลงโทษฐานกบฏ ประกาศนี้สร้างความโกรธแค้นให้แก่พวกนักปฏิวัติหัวรุนแรงมาก พวกจิรองแดงส์และบริโซแดงส์ได้คือโอกาสเรียกกำลังกองรักษาการณ์แห่งชาติจากหัวเมืองเข้าสู่กรุงปารีส โดยไม่นำพาต่อการยับยั้งของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ข้อการตั้งค่ายพักของพวกนี้ในเขตกรุงปารีส

แผนการของพวกบริโซแดงส์และจิรองแดงส์นั้นต้องการเพียงใช้มวลชนข่มขู่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ เมื่อฝ่ายบริหารยินยอมเปิดช่องทางได้มีการเจรจา เรื่องแต่งตั้งรัฐมนตรีที่สังกัดพรรคจิรองแดงส์อีก พวกนี้ก็พยายามยับยั้งความรุนแรงของพวกซังส์ก็อลอต ซึ่งเป็นกำลังสำคัญของพวกปฏิวัติ แต่เหตุการณ์ได้ทวีความรุนแรงขึ้นจนเกิดความสามารถของพวกบริโซแดงส์และจิรองแดงส์จะควบคุมได้แล้ว มิหนำซ้ำพวกจาโคแบงส์ซึ่งสูญเสียอิทธิพลในสภามาเป็นเวลานานก็ได้ถือโอกาสนี้เข้าปลุกปั่นพวกหัวรุนแรง โรเบสปีแอร์ได้เข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับบรรดาผู้นำของพวกซังส์ก็อลอต เขาจะตั้งหลักการกฎหมายและหันมานิยมความรุนแรงแทน การเข้าร่วมกับพวกซังส์ก็อลอตของโรเบสปีแอร์ทำให้พวกนี้สามารถวางแผนการและเป้าหมายในการดำเนินงานปฏิวัติให้รัดกุมยิ่งขึ้น และในทางกลับกันโรเบสปีแอร์จะอาศัยพวกนี้เป็นฐานกำลังในการครองอำนาจของเขาในสมัยแห่งความเหี้ยมโหด

พวกซังส์ก็อลอตซึ่งเป็นพวกสาธารณรัฐนิยมหัวรุนแรงได้เรียกร้องให้มีการถอดพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ออกจากองค์พระประมุขของประเทศ โดยได้เรียกร้องให้สภาพิจารณาร่างนี้ เมื่อสภาปิดสมัยการประชุมในวันที่ ๔ สิงหาคม ๑๘๗๐ โดยไม่มีการตัดสินในเรื่องชะตากรรมของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ พวกซังส์ก็อลอตซึ่งเป็นกำลังหลักของกองรักษาการณ์แห่งชาติที่มาจากหัวเมืองก็ได้ยึดศาลากลางว่าการเทศบาลปารีส ขับไล่คณะเทศมนตรีและตั้งกลุ่มของตนเป็นกลุ่มผู้ก่อการ (Insurrectionary Commune) และในวันรุ่งขึ้นคือวันที่ ๑๐ สิงหาคม

พวกก่อการจลาจลก็ได้ยกขบวนบุกไปยังพระราชวังค็ยเลอวีส์อีกครั้ง พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ พร้อมทั้งพระราชวงศ์ทางหลบภัยไปอยู่ใต้ความคุ้มครองของสภาฯ ในขณะที่กองทหารรักษาพระองค์ชาวสวิสได้ยิงฝูงชนที่กระหายเลือดซึ่งบุกเข้ายึดพระราชวังเพื่อค้นหาพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ การปะทะแบบนองเลือดได้เกิดขึ้นซึ่งเหตุการณ์วันนั้นสิ้นสุดลงด้วยการที่พวกขุนนางและกองทหารรักษาการณ์ชาวสวิสถูกฆ่าตาย ๔๐๐ คน และพวกที่ก่อการจลาจลถูกฆ่าตาย ๓๗๓

การจลาจลวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๑๗๙๒ นั้นส่งผลกว้างไกลยิ่งนัก นักประวัติศาสตร์ให้ความเห็นว่า การปฏิวัติที่แท้จริงของฝรั่งเศสเริ่มในวันนี้ และเป็นการปฏิวัติที่ไม่จบสิ้น สมัยแห่งความเหี้ยมโหดได้เริ่มขึ้นพร้อม ๆ กับการที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ ทรงสิ้นพระราชอำนาจในฐานะพระประมุขของประเทศอย่างแท้จริง สำหรับชนชั้นสูงและพวกขุนนางในปารีสแล้วถือว่าระบบเก่าได้สิ้นสุดลงอย่างแท้จริงในวันนี้ พร้อม ๆ กับการปฏิวัติที่แท้จริงได้เกิดขึ้น

ผลกระทบของเหตุการณ์วันที่ ๑๐ สิงหาคม ค.ศ. ๑๗๙๒ ต่อสภาพนิติบัญญัติก็รุนแรงมิใช่น้อย สมาชิกสภาที่เป็นพวกหัวเก่าและเสรีนิยมหัวปานกลางได้หลบหนี ในขณะที่พวกสาธารณรัฐนิยมหัวรุนแรงได้ฉวยโอกาสที่สภาอ่อนแอ และฝ่ายบริหารสิ้นอำนาจแต่งตั้งพวกของตนเข้าสู่หน้าที่ที่กุมอำนาจ สภาได้ระงับการปฏิบัติหน้าที่ของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ พวกบริโชนเตงส์และจิรองแตงส์ได้ถือโอกาสแทรกแซงด้วยการจัดตั้งสภาแห่งชาติ (National Convention) โดยการเลือกตั้งแบบให้สิทธิแก่ทุกคน (universal suffrage) นายโรลังด์และเพื่อน ๆ ของเขาได้กลับมามีตำแหน่งรัฐมนตรี แต่ในขณะที่เดียวกันพวกจิรองแตงส์และบริโชนเตงส์ต้องยินยอมตามคำเรียกร้องของพวกปฏิวัติหัวรุนแรงด้วยการแต่งตั้งดังตอง (Danton) ผู้นำนักปฏิวัติหัวรุนแรงให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรียุติธรรม

โดยทั่วไปแล้ว ดูเหมือนว่าพวกบริโชนเตงส์และจิรองแตงส์จะเป็นฝ่ายกำชัยชนะจากผลของการจลาจลในวันที่ ๑๐ สิงหาคม ค.ศ. ๑๗๙๒ แต่ผู้ที่ได้ผลประโยชน์อย่างแท้จริงจากการนองเลือดครั้งนี้ คือ ผู้นำฝ่ายจาโคเบตต์ซึ่งมีโรเบสปีแยร์, มารราต์ (Marat) และดังตอง ซึ่งบุคคลเหล่านี้อยู่เบื้องหลังการควบคุมกำลังของพวกปฏิวัติหัวรุนแรง^{๒๗} และพร้อมที่จะใช้สิทธิพล

ของเขาในการต่อสู้เพื่อแย่งชิงอำนาจทางการเมืองมาจากพวกบริโชนแดงส์และจิรองแดงส์ต่อไป

เหตุการณ์จลาจลได้รุนแรงมากขึ้นเมื่อกองทัพผสมของออสเตรียและปรัสเซียได้เคลื่อนใกล้กรุงปารีสเข้ามา เกิดข่าวลือว่ามีพวกแนวที่ ๔ ซึ่งประกอบด้วยพวกพระและขุนนาง จะลุกฮือขึ้นต่อต้านพวกปฏิวัติ เมื่อกองทัพเข้าศึกเข้าประชิดกรุงปารีส พร้อมกันนี้จะมีการปลดปล่อยนักโทษออกมาฆ่าฟันประชาชนด้วย ข่าวลือเหล่านี้ผสมกับความยากแค้นทางเศรษฐกิจ ทำให้อารมณ์ของนักปฏิวัติหัวรุนแรงพุ่งขึ้นถึงขีดสุด รายงานความพ่ายแพ้ของกองทัพฝรั่งเศส สร้างความตระหนักให้แก่ชาวปารีส ซึ่งระเบิดออกมาในรูปของการฆ่าฟันผู้ที่ต้องสงสัยว่าเป็นผู้ทรยศต่อการปฏิวัติโดยปราศจากการสอบสวน นักโทษในคุกหลายแห่งถูกสังหารหมู่เพราะสาเหตุจากข่าวลือที่ว่าพวกเขาจะเป็นกำลังของผู้ต่อต้านการปฏิวัติ การนองเลือดที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปเป็นปรากฏการณ์ของความบ้าคลั่งผสมกับกับอุดมคติทางการเมืองการปฏิวัติ แม้แต่ข้าราชการสำนักผู้จงรักภักดีของพระนางมารี อังตัวแนตต์ คือเจ้าหญิงแห่งลามบาล (Princesse de Lamballe) ก็ถูกฆ่าตายและแม้แต่ซากศพของเธอ ก็ถูกทารุณกรรม ความทารุณโหดร้ายและการฆ่าฟันผู้ที่ต้องสงสัยถูกมองว่า เป็นการพิทักษ์การปฏิวัติให้คงอยู่ สภาพไร้ชื่อแปของปารีสในขณะนั้นแสดงถึงสภาวะจิตใจของชาวฝรั่งเศสได้ดีที่สุดในตอนต้นของเดือนกันยายนมีการฆ่าหมู่ซึ่งเรียกว่า การสังหารหมู่เดือนกันยายน (September Massacres)

ในช่วงเวลาประมาณ ๑ สัปดาห์คือจากวันที่ ๒-๑๐ กันยายน ๑๗๙๒ ประมาณกันว่าในจำนวนนักโทษที่ถูกฆ่าตายมีถึง ๑,๑๐๐-๑,๔๐๐ คน ในจำนวนนี้มีพระ ๒๒๔ รูป ทหารรักษาพระองค์ประมาณ ๔๐ คน และนักโทษการเมืองไม่ถึงร้อยคน ส่วนที่เหลือคือนักโทษธรรมดาซึ่งพลอยถูกฆ่าตายไปด้วย^{๒๔} ในช่วงที่เกิดการนองเลือดนี้ ผู้ที่อยู่เบื้องหลังคือ โรเบสปีแอร์ ในขณะที่พวกบริโชนแดงส์ซึ่งโบินผู้ริเริ่มการปลุกปั่นให้เกิดการจลาจลเพื่อผลทางการเมืองของตนแต่ต้นไม่สามารถควบคุมเหตุการณ์ได้ และเกือบจะตกเป็นเหยื่อของการสังหารหมู่เช่นกัน เมื่อโรเบสปีแอร์ได้ประณามพวกเขาว่าสมรู้ร่วมคิดกับตุ๊กแห่งบรินสวิค^{๒๕}

การเลือกตั้งสมาชิกสภาแห่งชาตินั้นแสดงถึงฐานทางการเมืองของฝ่ายบริโชนองส์ และจิรองแองส์เปลี่ยนไป แม้ว่าเสียงสนับสนุนในกรุงปารีสจะตกต่ำลง แต่พวกเขายังสามารถครองเสียงส่วนใหญ่ในเขตหัวเมือง ในขณะที่พวกจาโคแบงส์ได้ควบคุมเสียงในกรุงปารีส และโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ฐานะของพวกบริโชนองส์ในรัฐสภาก็นับว่ามั่นคงพอใช้

สภาแห่งชาติได้ประชุมกันเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน ค.ศ. ๑๗๙๒ และวันถัดมาขึ้นเอง สภาฯ ได้ลงมติยกเลิกระบอบการปกครองแบบปรมิตาญาลิตธิราชย์ อันเป็นการสิ้นสุดระบอบที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและเป็นการเริ่มสมัยของระบอบสาธารณรัฐที่ ๑ (The First Republic) ของฝรั่งเศส^{๑๐}

อ้างอิง

¹Christopher Dawson, The Gods of Revolution: An Analysis of the French Revolution, New York: Minerva Press, 1972, p. 52.

²Ibid. p. 51.

³Franklin Ford, Robe and Sword, Cambridge, Mass., 1953. p. 37.

⁴George Rude/ The Crowd in the French Revolution. London: Oxford University Press, 1959, p. 257.

⁵Dawson, op. cit. p. 53.

⁶Rudé, op. cit. p. 53.

⁷Ibid. p. 27.

⁸Norman Hampson, A Social History of the French Revolution, Toronto: University of Toronto Press, 1963, p. 53.

⁹Alfred Cobban, A History of Modern France. Vol. 1: 1715-1799, Penguin Books, 1963, p. 144.

¹⁰Hampson, op. cit. p. 56. พวกพระที่ลงคะแนนเสียงให้ฐานันดรที่ ๑ เข้าร่วมในสมัชชาแห่งชาติ ขณะฝ่ายที่คัดค้านไปด้วยคะแนนที่ใกล้เคียงกัน

¹¹Cobban, op. cit. p. 150.

¹²George E. Rude/ "The Outbreak of the French Revolution" in Ralph W. Greenlaw., ed., The Social Origins of the French Revolution, Lexington: D.C. Heath and co., p. 3,

- ¹³Ibid. p. 11-12.
- ¹⁴Cobban, op. cit. p. 164
- ¹⁵Cobban, ibid. p. 176-77.
- ¹⁶Cobban, ibid. p. 184.
- ¹⁷Hampson, op. cit. p. 132.
- ¹⁸Cobban, ibid. p. 183.
- ¹⁹Cobban, ibid. p. 189.
- ²⁰Hampson, op. cit. p. 134.
- ²¹Hampson, ibid. pp. 135-138. และ Cobban, op. cit. pp.190-92.
- ²²เนื่องจากไม่สามารถหาคำแปลที่เหมาะสมของชตกลุ่มนี้ได้ จึงขอใช้ทับกับศัพท์คำนี้
- ²³Rude. The Crowd in the French Revolution. p. 12, p. 257.
- ²⁴Hampson, op. cit. p. 189.
- ²⁵Hampson, ibid. p.140.
- ²⁶Cobban, op. cit. p. 194.
- ²⁷Ibid. p. 200.
- ²⁸Ibid. p. 203.
- ²⁹Ibid.
- ³⁰Ibid. p. 209.